

KÖRI ÉS ISKOLAFELÜGYELŐ GONDNOKI ÉRTEKEZLETEK.

Dr. Ferenczy Géza főgondnok kezdeményezése alapján új életre keltek a köri és iskolafelügyelő gondnoki értekezletek egyházi életünkben. Egy év keretén belől a második is megtartott már. Kívánatosnak látszik ezen értekezletek történelmi alapjával és lényegével foglalkoznunk.

Egyháztörténelmünk tanulsága szerint a világi elem hatékonyabb tevékenysége akkor lépett mindég előtérbe, midőn egyházunkat nagyobb csapás érte, vagy végzetes jelentőségű veszély fenyegette. Maga a fő- és felügyelő gondnoki intézmény létesülése és első ismert megnyilatkozása is egy ilyen csapás idejére vezethető vissza. Közismert, hogy a 17-ik század vége és a 18-ik század eleje egyházi életünknek egyik szomorú — s talán a legszomorúbb — korszaka volt. Erőhatalommal, sűrű egymásutánban vétettek el tőlünk Kolozsváron: az Óvári főiskolánk, a piactéri s utána a szentpétertéri templomaink — s utóbb a piactéren elhelyezett második iskolánk is — s mindezek az államhatalom által inkább kedvelt más felekezetek birtokába adattak át. És ekkor — írja Ferencz József „Unitárius kis tükör“ című művében, — mikor „e csapások híre az országot bejárta, főuraink P. Horváth Boldizsár, vargyasi Dániel Ferenc, kénosi Sándor Gergely, dicsőszentmártoni Balogh Zsigmond, stb. Kolozsvárra siettek és itt titkos összejöveteleket tartva, — a kolozsvári vezetők bevonásával — tanácskozni kezdettek a teendőik felett. Ennek eredménye alapján 1718 ápril. 8-ról felhívást bocsátottak ki hiveinkhez, „mert a viszonyok parancsolólag hívták fel a világiakat is nemcsak sorakozni, hanem élére állani az egyház megmentése nagy munkájának.“

Hogy a világi elem ezen értékes és eredményes megmozdulása és tevékenysége miként eredményezte úgy a főgondnoki, mint a főiskoláink és egyházköreink területén a felügyelő gondnoki intézmény létesülését, annak ismertetése nem tartozik jelen tanulmány keretébe. Itt csak megemlítjük, hogy azok hosszas tényleges működés után az 1729-iki kissárosi, az 1749. évi dicsőszentmártoni, 1753. évi kénosi zsinatokon illesztettek be egyházszervezetünkbe s adattak ki részükre a főgondnok- és felügyelő gondnoki „instrukciók“, utasítások. (Részletesebb megismerés végett utalunk dr. Tóth György „Az Unitárius Egyház Rendszabályai“ c. művére.)

Az előbbihez hasonló fontossággal működtek a gondnoki értekezletek az abszolút korszak alatt, — 1850-es években — midőn a püspöki szék kényszerű vacantiaja alatt is, Káli Nagy Elek főgondnok vezetése alatt biztosították egyházunk és intézményeinknek fenntartását.

A ma élő nemzedék előtt nem kell ismertetnünk a legutóbbi idők elviselhetetlen súlyú nehézségeit. Az évenkénti Főtanácsunk elé tárt Képviselő Tanácsi jelentések élesen és vérző fájdalommal felsorolják sérelmeinket s azok e lapokban is mérlegelve lettek. E helyen elégnek találjuk megemlíteni, mint szomorú tényeket: 1. értéktelenné vált a magyar állampapirokban elhelyezett ingó vagyónunk s azoktól és azoknak kamatjövedelmétől még ma is elesett egyházunk, agrár úton kisajátították úgy egyetemes egyházunknak, mint alapítványainknak ingatlanait, ezeknek jövedelmét elveszítettük anélkül, hogy az ingatlanoknak ellenértékét megkaptuk volna; egyházi önkormányzatunk minden vonalon támadva, csorbítva s itt-ott lábbal tiporva lett; espereseink tiszteletdíjai, a 300 lélekszámnál kevesebb tagu egyházközseink lelkészeinek congruája és minden egyházi államszegély megszűntek; 2. különösen felekezeti oktatásunk terén oly rendelkezések tételtek, melyek évszázados jogainkat konfiskálták el; végrehajthatatlan feladatokat tettek kötelességeinkké; és elviselhetetlen terheket róttak vállainkra oly súllyal, hogy azok intézményeinknek létét támadták meg s a succrestentia biztosítását veszélyeztették.

Oly helyzet ismétlődött újra, milyenre — írja Ferencz József idézett munkájában — „a viszonyok parancsolólag hívták fel a világiakat . . . élére állani az egyház megmentése nagy munkájának.“ Minek természetes következménye az, hogy a gondnoki értekezleteket életre kellett hívni.

Az ily értekezleteknek tárgyát és tartalmát maga a cél adja, mely keretébe utal mindent, mit az „Egyház megmentése“ igényel, azonban e tekintetben ma már útastítások is találhatóak a már említett instructiókban. Példaképpen említünk fel néhányat. Nevezetesen: 1. pont. „Inspector curatorok a diocesisekbeli minden eklézsiák mindennemű javaira szorgalmasan vigyázzanak és minden eklézsiáknak a magok közül való domesticus curatorait és szent egyházfiat, ha ezek kötelességeik teljesítésében csüggednének, intsék, serkentsék, sőt keményebb eszközökkel is ennek véghez vitelére ösztönözzék.“ 7.

pont. „Kötelessége leszen minden eklézsiában szorgalmasan megvizsgálni s kitanulni, hogy melyik eklézsiában közönségesen-é vagy különös eklézsia tagjainak vagy a t. miniszterek lelkészek és localis curatorok vagy egyházfiak ellen panaszjuk? miből áll? és ha lehetséges, minden módon a diferenciákat complanálni és megcsendesíteni“, mi ha nem sikerül, felterjeszteni. 17. pont. Statusunk fenntartására s szent vallásunk fennmaradására szükséges lévén ama tiszta kútfejeknek u. m. felsőbb és alsóbb oskoláinknak jó móddal való fenntartására gondoskodni méltó tisztekben járó dolog. 19. pont. Kára forogván abban a státusnak, hogy sok jó talentumok helyes kivétel alá nem jöhetnek és a szent evangélium szerint mintegy elásatnak . . . , az inspector curator tehát nagy vigyázattal legyen, hogy kivált a jóra menendő és jó talentumú gyermekek a felsőbb oskolákba által küldessenek.“

Gondnoki karunk hivatásának és kötelességének tudatában — miként már említettük — két értekezletet tartott egy év keretén belől és pedig 1925 október 7-én és 1926 február 10-én. Mindkettőn dr. Ferenczy Géza főgondnok elnökölt. Az értekezleteken felügyelő gondnokaink csaknem teljes számban vettek részt. Ez értekezletek elsőjét megtisztelte jelenlétével szeretett püspökünk is. Kifejezte teljes elismerését azoknak életre hívása és köszönetét annak értékes működése felett s hangoztatta, hogy működésüktől jelentős eredményeket vár. Szeretett püspökünket betegsége megakadályozta a másodikon való személyes résztvételben, azonban az értekezlet küldöttségileg felkereste s így a kontaktust biztosította. A második értekezleten különben jelen volt egyházi főjegyzőafia is.

Elnök az értekezleteket bevezető értékes megnyitójában ismertette az értekezletek célját és feladatait; kidomborította, hogy ez úton az egyetemes egyház, egyházköreink, egyházközségeink és intézményeink helyzetének a megismerése; a cselekvés irányelveinek a felkutatása, megállapítása; az egységes közvélemény előkészítése és kialakítása s lehető egységes cselekvés bevezetése — az értekezletek hivatása. Azután kezdetüket vették s a második értekezleten folytatódtak az érdelemleges megbeszélések s határozatok hoztak egyhangu egyetértéssel.

Határozataik 2 csoportba sorozhatók. Nevezetesen olyanokra, melyekben egyházunk mai szervezete és törvényeire

tekintettel csak kezdeményezhettek, javaslatokat tehettek; és olyanokra, melyekben a hozott határozatnak sürgős végrehajtását is kimondhatták.

Mindkét téren érdemleges munkát végeztek. Szélesebb mező a javaslatok mezeje, mely az egész egyházi életünk minden terére kiterjeszkedik. E mezőn a helyzetet minden oldalról feltárták, nézeteiket behatóan kicserélték s a tényállásnak minden oldalu mérlegelése után határozatokat hoztak, melyeket mint javaslatokat terjesztettek az E. K. Tanács elé elfogadás, s ennek megtörténte után végrehajtás végett.

Az e téren végzett munkából kiemelendőknek találjuk az az alábbiakat:

a) A felügyelő gondnoki értekezlet sajnálattal állapította meg, hogy egyházközségi listviselőink és híveink között gyakori az ellentét és viszály, fogyatékos a cél iránti önfegyelmesség s fogyatékos a testvériesség; megállapította, hogy a fegyelmi esetek elbírálásának lassúsága az egyházközségi életre káros, sőt romboló hatással jár. Ezért javaslati határozatokat hozott: a fegyelmi eljárások gyors befejezése; a fegyelmi törvénynek módosítása és az évi esperesi vizsgáló székek nyomozó helyzet- és ténymegállapításainak tekintetében.

b) Megállapítván, hogy papnevelésünk kérdése, melynek hivatása egyházi életünk erkölcsi alapjait szélesbíteni és egyházi életünkben az eredményes fejlődést biztosítani, annyira legkiválóbb fontosságú, hogy: javaslatokat terjesztett elő úgy a teológiai növendékek felvétele és a selectio gyakorlása, mint a növendékek kiképzése és teológiai akadémiánk kiépítése tárgyában is.

c) Nagyfontosságúnak találván, hogy egyházközségeink gyakorlati tapasztalatokkal bíró, munkaképes lelkészek vezetése mellett működjenek, javaslatokat terjesztett elő abban a tekintetben, hogy végzett papnövendékeinknek az önálló lelkészi állás elfoglalása előtt legkevesebb egy év tartalmáig a jobban képzett lelkészeink mellett és jobban adminisztrált egyházközségeinkben gyakorlatoznia kelljen; valamint a 60 éven felüli lelkészek kényszernyugdíjazásának lehetősége tárgyában is.

d) Az együttműködést biztosító egyházköri eljárás biztosítása céljából javaslatot terjesztett elő, hogy az esperesi mutatók kivonatos másolatai 3 havonként a rangidősebb felügyelő gondnokkal közöltessenek. E tény lehetőséget nyújt a felügyelő

gondnoknak, hogy a feladata körébe tartozó ügyek iránt részletesebben tájékozódjék s azoknak célirányos elintézésénél közreműködjék.

e) Tekintettel arra, hogy az egyházközségek vagyoni stá-tusa tekintetében az instructio nehéz kötelességeket ró a fel-
ügyelő gondnokok vállaira, s hogy egyes egyházközségi ingat-
lanok szerzése és elidegenítése terén a gondos körültekintés
hiánya miatt már is tetemes károk és nehéz egyenetlenségek
merültek fel, javaslatot terjesztett elő, hogy egyházközségi épít-
kezési, ingatlanvagyon szerzési, és elidegenítési; iskolafentar-
tási és megszüntetési; valamint személyi változások kérdéseiben is a felügyelő gondnok véleménye végrehajtás előtt ki-
kéressék.

f) Az egyházköri helyzet kölcsönös ismertetéséből azt az
eredményt szűrte le a gondnoki értekezet, hogy a *cura pas-
toralis* nem minden egyházközségünkben gyakoroltatik a mai
kor követelményeinek és az eredményes munkának megfelelő
tartalommal és buzgalommal, miért is javaslatot fogadott el és
terjesztett fel, hogy a *cura pastoralis* minimuma rendszabály-
ban feldolgoztassék s e célból összes egyházközségeink szokás-
joga összegyűjtessék.

g) Javaslatokat terjesztett elő végül az egyházi adó biz-
tosítása, az alkoholfogyasztás korlátozása, stb. stb. tárgyában is.

A gondnoki értekezetnek mindezen javaslatai az E. K.
Tanács elé terjesztettek s azok már a törvényszerű érdemleges
elbírálás tárgyai.

A második csoport határozataiból kiemelkedik a suc-
crescentia biztosítása és az értéktermelés előmozdítása végett
hozott határozat. Ugyanis javasolván, hogy minden egyház-
kör évenként válassza ki tanuló növendékei közül a legtöbb
reményre jogosító gyermekeket s azok továbbképzése tekinte-
tében terjesszen az E. K. Tanács elé javaslatot; és mindenik
egyházkör köteleztessék egy ily unitárius gyermek tanítási
költségeinek viselésére, kimondotta, hogy e kiválasztott gyer-
mek tanítási költségeinek összegyűjtéséről az egyházkör fel-
ügyelő gondnokai kötelesek gondoskodni s kötelezte is az ösz-
szes felügyelő gondnokokat arra, hogy a gyűjtést oly erővel
folytassák, hogy az *egyházkör gyermeké*-nek első csoportja
már az 1926. év őszén kezdődő iskolai évben neveltetését és
tanulását akadálytalanul megkezdhesse. Egyszermind leszó-

gezte az értekezlet azon álláspontját is, hogy a kiválasztás kedvezményében az unitárius köznép szegénysorsú jó talentumú gyermekei elsősorban részesítendők.“

Miként e rövid értesítés mutatja, a történelmi alappal bíró felügyelő gondnoki értekezleteknek életrehívása egyházunknak jeleni helyzete által követelt kötelesség volt. Ez értekezleteknek eddigi működése is egyházunk jövőbeni biztonságának oly értékes pilléreit rakta le, hogy továbbműködésük elé a legtöbb reménnyel és odaadó bizalommal tekinthetünk, s gondnoki karunk, mely fáradtságot és áldozatot nem kímélve legjobb munkaerejét önként állította támadott egyházunk jobb jövőjének szolgálatába — a legteljesebb elismerésre érdemesült.

Feza.

SZÉPLAKI BÁRÓ PETRICHEVICH-HORVÁTH KÁLMÁN.

1840 – 1926.

A felsőzsuki ősi kuria gazdája elköltözött. Eltávozásával porba hullott egy szép család koronája. Látszólag megszakadtak a szeretetnek legszentebb kapcsolatai. De nagyon közel ment. Otthon van ő ott is, ahová fáradt testét helyezték: a családi sirboltban. Hiszen ott találta meg egyetlen fiát, aki előtte elköltözött. Kihűlt szívének egy hosszú életen át kisugárzott melegségét pedig itt hagyta maga után egy hűséges hitves és a szerető gyermekek számára.

Családján kívül az unitárius egyházé volt. Nem tudjuk, hogy melyik volt mélyebb érzelem lelkében: az Istenben bízó hit-e, vagy az emberek iránt való szeretet? Ebből a kettős forrásból áradt az a sok jó cselekedet, amelyek által emlékét kitorúlhatetlenül írta be a történet könyvébe. Neve ott fog ragyogni a P. Horváth Boldizsár és a P. Horváth Ferenc dicső neve mellett.

Ha csupán általános emberi szemmel néznők is azt a szeretettel teljes, jóságos életet, akkor is megilletődve állanánk meg annak véghatáránál. De nekünk sokkal több volt. Mi benne nem csupán unitárius egyházunk egyik vezérét láttuk. Az ő egyszerű és nemes egyéniségében, minden elfogultságtól mentes jó szívében mintegy megszemélyesítve volt az unitárius vallás szépsége és ereje.

Gondolkodó eleme volt, aki falusi magányában termelte azokat a mélyenszántó gondolatokat, amelyek egy szép lélek